

ним ефектом. Нововведенням може бути новий порядок, новий спосіб (процес), раціоналізаторська пропозиція, документація на новий або вдосконалений продукт (технологію, організаційний або виробничий процес), секрети виробництва, «ноу-хау», поняття, наукові підходи або принципи, документи (стандарти, рекомендації, методики, інструкції тощо). Фактично під час нововведення відбувається комерціалізація результатів інтелектуальної, творчої діяльності.

Терміном «інновація» позначаються всі нововведення у виробничій, комерційній, фінансовій, маркетинговій, управлінській та інших сферах, будь-які зміни й удосконалення, що забезпечують суспільний прогрес, економію витрат, підвищення рівня ефективності, рентабельності виробництва. Інновації – це результат інноваційної діяльності, у вигляді впроваджених нових чи вдосконалених продукту або технології, які наділені якісними перевагами при використанні, виробництві, збуті, використовуються у практичній діяльності та мають корисний ефект.

Виходячи із усього вищесказаного, можна дати наступне визначення поняття «інновація». Інновація – це комплексний, тривалий процес, який поєднує створення, розробку, впровадження до комерційного використання і поширення новації, з метою отримання економічного, науково-технічного, екологічного, соціального, інформаційного або іншого ефекту та спричиняє техніко-економічні й інші зміни в соціальному середовищі.

Термін «інновація» слід визнати родовим поняттям, змістом якого є «новація (новшество)», і визначається через процес впровадження новостворених (застосованих) і (або) вдосконалених конкурентоздатних технологій, продукції або послуг, а також організаційно-технічних рішень виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

М. К. Черкашина,

доцент кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук

ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІД НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ

Автомобільний транспорт відноситься законодавством України до єдиної транспортної системи держави. До складу автомобільного транспорту входять: 1) підприємства автомобільного транспорту, що здійснюють перевезення паса-

жирів, вантажів, багажу, пошти; 2) авторемонтні і шиноремонтні підприємства; 3) рухомий склад автомобільного транспорту; 4) транспортно-експедиційні підприємства; 5) автовокзали і автостанції; 6) навчальні заклади; 7) ремонтно-будівельні організації та соціально-побутові заклади; 8) інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу автомобільного транспорту (ст.21, ст.30 Закону України «Про транспорт» від 10.11.1994 р., Закон України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 р.).

В галузі автотранспорту використовуються такі природні ресурси, як: 1) атмосферне повітря; 2) землі відповідної категорії (ст.71 Земельного кодексу України від 25.10.2001 р. та ст.31 Закону України «Про транспорт»); 3) води, що можуть використовуватись для потреб автомобільного транспорту. Тому сфера правового регулювання діяльності автомобільного транспорту розповсюджується і на екологічне право та законодавство, а правовідносини набувають природо-ресурсного характеру. Так, національним законодавством встановлено, що автомобільний транспорт може використовувати водні ресурси лише на праві користування (ст.6 Водного кодексу України), а використання земель автомобільного транспорту може здійснюватись як на праві державної, комунальної, так і на праві приватної власності (ч.2 ст.67 Земельного кодексу України).

Використання природних ресурсів автотранспортною галуззю здійснюється і для відведення у навколишнє природне середовище викидів та скидів забруднюючих речовин, розміщення відходів, фізичних та біологічних впливів, які утворюються в процесі діяльності автомобільного транспорту. Особливості діяльності цього виду транспорту обумовлюють врахування вимог, встановлених екологічним законодавством для попередження виникнення небезпеки від таких впливів на навколишнє природне середовище та життя й здоров'я людей. Тому відносини, що при цьому виникають, набувають характеру природоохоронних, з точки зору здійснення при цьому охорони земель, вод, атмосферного повітря, інших природних ресурсів та комплексів, а також відносин правового забезпечення екологічної безпеки громадян щодо охорони і захисту їх конституційного права на безпечне для життя та здоров'я довкілля (ст.50 Конституції України).

Особливості правового регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі автомобільного транспорту визначають види діяльності та об'єкти цієї сфери, які справляють небезпечні впливи на довкілля та які повинні врегулюватися правовими засобами. Так, охорона навколишнього природного середовища здійснюється від: а) впливів емісії (викидів) відпрацьованих газів автомобільних двигунів; б) впливів автотранспортного акустичного та вібраційного шумів, а також електромагнітного випромінювання; в) негативного впливу, що здійснюється при забезпеченні діяльності автотранспортної мережі (зокрема, діяльність автозаправних станцій, станцій технічного обслуговування, автомобільні мийки, автотранспортні підприємства, автотранспортні шляхи тощо);

д) забруднення при будівництві автошляхів; е) забруднення ґрунту; є) забруднення поверхневих та підземних вод.

Екологічно небезпечна діяльність в автотранспортній галузі є спеціальною сферою правового регулювання, на яку розповсюджується система міжгалузевих нормативно-правових актів, що встановлюють засоби забезпечення екологічних вимог. До цих засобів можна віднести такі:

Нормування та стандартизація. Відповідно до ст. 31 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р., метою екологічної стандартизації та екологічного нормування визначено встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Таке ж положення міститься у ст. 4 Закону України «Про охорону атмосферного повітря» від 21.06.2001 р.

Закон України «Про автомобільний транспорт» необхідність проведення стандартизації та оцінки відповідності на автомобільному транспорті, які забезпечують, зокрема, безпеку об'єктів з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф, а також інших надзвичайних ситуацій (ч.1 ст.8) та сертифікації, з метою запобігання використанню транспортних засобів, надання робіт, послуг небезпечних для життя, здоров'я людини та довкілля (ч.2 ст.8).

Екологічне страхування на автотранспорті. За вимогами ст. 49 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», в Україні здійснюється добровільне і обов'язкове державне та інші види страхування громадян та їх майна, майна і доходів підприємств, установ і організацій на випадок шкоди, заподіяної внаслідок забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про страхування» в редакції від 04.10.2001 р., ст. 12 Закону України «Про автомобільний транспорт», до обов'язкового відноситься страхування відповідальності за шкоду, заподіяну навколишньому природному середовищу та життю й здоров'ю людей.

Ліцензування екологічно небезпечної діяльності на автотранспорті. Ліцензування в автотранспортній галузі відіграє важливу роль, оскільки регулює відносини щодо використання природних ресурсів для цих потреб, зокрема, для здійснення відведення викидів та скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище пересувними джерелами. Загальні вимоги до здійснення ліцензування в сфері транспорту, зокрема автомобільного, зазначені в ст.3 Закону України «Про транспорт», відповідно до якої ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту здійснюється, зокрема, з метою охорони навколишнього природного середовища від впливу транспорту. Спеціальні вимоги щодо ліцензування видів діяльності, які становлять небезпеку для довкілля встановлені і нормами природоресурсного законодавства. Обов'язковому ліцензуванню підлягає також діяльність, пов'язана з використанням атмосферного

повітря. У випадку, якщо екологічно небезпечна діяльністьна автотранспорті пов'язана з використанням, виготовленням, переробкою, зберіганням або транспортуванням однієї або кілька небезпечних речовин чи категорій речовин у кількості, що дорівнює або перевищує нормативно встановлені порогові маси, що є реальною загрозою виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру, автотранспорт підпадає під ознаки об'єкта підвищеної небезпеки (наприклад, при транспортуванні небезпечних вантажів), а відповідно до Закону України «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18.01.2001 р., суб'єкт господарської діяльності, у власності чи користуванні якого є хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки зобов'язаний розробити декларацію безпеки, яка являє собою документ, що визначає комплекс заходів, що вживаються суб'єктом господарської діяльності з метою запобігання аваріям, а також забезпечення готовності до локалізації, ліквідації аварій та їх наслідків.

Державний облік та моніторинг об'єктів автотранспорту, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», об'єкти, що шкідливо впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища, види та кількість шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє природне середовище, види й розміри шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього підлягають державному обліку. Підприємства, установи та організації, в тому числі в автотранспортній галузі, повинні проводити первинний облік у галузі охорони навколишнього природного середовища і безоплатно подавати відповідну інформацію органам, що ведуть державний облік у цій галузі. Відповідно до ст. 22 зазначеного Закону та постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 р. «Про затвердження Положення про державну систему моніторинг у довкілля», з метою забезпечення збору, обробки, збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень в Україні створюється система державного моніторингу навколишнього природного середовища. Зазначені підприємства, установи та організації зобов'язані безоплатно передавати відповідним державним органам аналітичні матеріали власних спостережень. До цього переліку суб'єктів відносяться і автотранспортні підприємства.

Інформування про стан навколишнього природного середовища при здійсненні екологічно небезпечної діяльності на автотранспорті. Відповідно до ст. 25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» одним із видів інформації про стан навколишнього природного середовища, яка повинна обов'язково подаватися спеціальним органам державної влади є інформація про джерела, фактори, матеріали, речовини, продукцію, енергію, фізичні фактори, які впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природ-

ного середовища та здоров'я людей. Такий вид інформації стосується і екологічно небезпечної діяльності на автотранспорті. Частина 1 ст. 25-1 Закону встановлює обов'язок підприємств, установ та організацій діяльність яких може негативно вплинути або впливає на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей систематично інформувати населення через засоби масової інформації про стан навколишнього природного середовища, динаміку його змін, джерела забруднення, розміщення відходів чи іншої зміни навколишнього природного середовища і характер впливу екологічних факторів на здоров'я людей; негайно інформувати про надзвичайні екологічні ситуації тощо.

Таким чином, виходячи з вище наведених положень, можна дійти висновку, що екологічно небезпечна діяльність на автомобільному транспорті є складною системою дій суб'єктів даних відносин, які безпосередньо пов'язані із використанням, зберіганням, переробкою або перевезенням небезпечних речовин або їх сполук та фізичних факторів автотранспортних засобів, що створюють підвищену небезпеку для навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей, а також сукупністю державно-правових, економічних, технічних та інших заходів, спрямованих на забезпечення екологічної безпеки в даній сфері.

О. А. Черненко,

старший науковий співробітник відділу правових проблем підприємництва Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, кандидат юридичних наук

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА В ДОКТРИНІ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Загального визначення державного підприємства законодавство України не містить. Певні орієнтири для розуміння меж цього поняття дає ч. 2 ст. 22 ГК України, яка перераховує види суб'єктів господарювання державного сектора економіки: ними є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному капіталі яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, що забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

І. В. Єршова зазначає, що поняття «державний сектор» є швидше економічним, аніж правовим. В нормативно-правових актах воно може вживатися в управлінських цілях, а також для характеристики різноманітних параметрів економічної діяльності держави. Тому поняття «суб'єкти господарювання державного